

Příběh papouška

Jsem papoušek Ferda a narodil jsem se v zeleném pralese. Bylo tam krásně, lepší domov jsem si nemohl přát.

Když jsem byl ještě malý, přišli k nám do pralesa nějakí divní lidé a náš veliký strom pokáceli. Ten strom spadl přímo na tátu, jak se nás pokoušel chránit. Máma stačila uletět, ale od té doby jsem ji už nikdy neviděl, protože nás ostatní pochytili a strčili do pytle. Bráchovi Karlovi při tom zlomili nožičku, moc ho bolela. Vezli nás pak dolů po Amazonce a ve městě nás ukazovali na trhu. Jednou přišel jeden bílý pán a řekl, že nás kupuje. Jen Karla se zlomenou nožičkou nechal prodáváči, prý na polívku. Taky sestra Emilka, která byla ještě malá a bez maminky tolik vystrašená, se mu nelíbila, tak se jí zbavil.

Dal nám konečně napít, ale byla to nějaká divná voda. Byli jsme po ní celí omámení. Pamatuji si jen, jak nás na letišti strkali do plastických láhví od ko-

kakoly a do falešného dna kufru. Ten pán, co nás koupil, dával přítom jinému páno- vi v uniformě nějakou obálku a pořád se usmíval.

Brácha Ruda nepřežil cestu letadlem. Když nás po dvou dnech vyndali z lahvi, už se nehýbal. Zbyli jsme dva. Pán pro nás zařídil falešné doklady a začali jsme jezdit na výlety. Jezdili jsme namačkaní v malé kleci a celý den jsme byli schováni pod stolem, aby nás nikdo neviděl, kdyby přišla kontrola. Jen občas nás pán někomu ukazoval a dělal velké tajnosti. Sestra Róza z toho nastydla a měla to za sebou. Zůstal jsem sám. Nakonec mě koupil nějaký pán, prý pro radost.

Jsem sám... Jsem sám zastrčený ve zlaté kleci v rohu pokoje spolu s figurkami vyřezanými z našeho amazonského stromu. Ten, co mě koupil, si mě už dávno nevnímá. Myslím, že už se mu nelíbím a omrzelo ho se o mě starat. Asi mě brzo prodá.

Záštitu nad výstavou převzal Petr Pithart, předseda Senátu Parlamentu ČR. Při této příležitosti jsme se ho zeptali:

Pane předsedo, jak vnímáte problémy ochrany přírody jako politik?

Chci věřit, že ochrana přírody je přirozenou součástí uvažování každého současníka, nejen politika - a to od chvíle, kdy si poprvé uvědomí, že je ohrožena a kdo ji ohrožuje.

Politik si k osobní zodpovědnosti, která na té nejjednodušší úrovni může znamenat třeba jen předsevzetí používat prací prášky bez chlóru, ovšem musí přidat tu jeho, politickou. Musí za prvé myslet na to, jak ostatní o nutnosti ochrany přírody přesvědčit, za druhé vytvářet ty nejlepší podmínky pro to, aby i ostatní mohli účinně přírodu chránit, a to jak tvorbou zákonů, tak jejich prosazováním. Zodpovědný politik to navíc nesmí nikdy „hodit“ na někoho jiného, zejména pak ne na něco tak neurčitého a neodpovědného, jako je trh a jeho neviditelné ruce, který jinak potřebujeme, aby bylo jasno.

Ptal se Zdeněk Vermouzek

CITES chrání ohrožené druhy před ilegálním obchodem

Stále více lidí cestuje do exotických zemí. Každý zatouží přivést si domů něco z té exotiky Afriky nebo Ameriky. Podivuhodnou rostlinku, křiklavě zbarveného papouška, anebo alespoň nějakou tu exotickou tretku z trhu. Málokdo si však uvědomuje, že tím může nevědomky překročit zákon, zaplatit vysokou pokutu a přijít o drahý suvenýr ještě na hranicích.

Taková živá či neživá upomínka divoké přírody totiž často patří do seznamů CITES, tedy mezi ohrožené druhy, se kterými je obchod zakázán nebo regulován. „Obchod je druhým nejdůležitějším faktorem ohrožujícím přežití některých druhů (po likvidaci jejich biotopů)“ píše se v úvodu Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, tzv. CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora), která byla podepsána v roce 1973 ve Washingtonu v reakci na masivní rozvoj obchodu se zvířaty v 60. a 70. letech minulého století. Že mezinárodní obchod a s ním spojený odchyt živočichů a sběr rostlin je jedním z důvodů vymírání celých druhů živočichů či rostlin i dnes, dokládá ornitolog Zdeněk Vermouzek z České společnosti ornitologické: „Jen z řádu papoušků je podle kritérií IUCN celosvětově ohroženo 94 z celkových 352 druhů. Více než polovina z nich je ohrožena právě ilegálním odchytom pro mezinárodní obchod“.

Závažnost situace si kromě ochránců přírody uvědomují i politici, což dokládá fakt, že od r. 1973 přistoupilo k dohodě CITES již 157 zemí světa. V české legislativě je dohoda realizována od r. 1997 zákonem č. 16/1997. „Podle tohoto zákona hrozí fyzickým osobám za nezákonný dovoz, vývoz nebo prodej tzv. citesových druhů kromě zabavení zvířete, výrobků

z nich nebo rostliny pokuta až do 200 000 korun a právnickým osobám či podnikatelům až do 2 milionů korun,“ upozorňuje právník Vojtěch Stejskal. „Navíc podle novely trestního zákoníku, která nedávno prošla Poslaneckou sněmovnou, mohou závažnější případy skončit i trestně-právním postihem, který doposud chyběl. Např. za pašování zvířat ve velkém nebo exemplářů kriticky ohrožených druhů nebo druhů přímo ohrožených vyhubením tak budou moci být pachatelé odsouzeni i k nepodmíněným trestům odnětí svobody.“ Takováto praxe je běžná např. ve Velké Británii a v řadě dalších vyspělých zemí. Takto přísné testy se ovšem nedávají za jednoho papouška či vypreparovanou krokodýlí hlavu z dovolené, ale za organizovaný černý obchod, který je mimo jiné i velmi výnosným podnikáním. Odhaduje se, že celosvětově jde o třetí nejvýnosnější komoditu hned za zbraněmi a drogami. Dlužno ale podotknout, že nejde

vždy pouze o živé exempláře. Podle Ladislava Mika, který dlouhou dobu vedl oddělení ochrany přírody na České inspekci životního prostředí (ČIŽP), je pašování živých zvířat mnohem složitější než rostlin nebo výrobků a to nejen vzhledem k neustálé se zdokonalujícím kontrolám na hranicích, ale i díky mezinárodní spolupráci. „Zvířata se pohybují a vydávají zvuky, jsou cítit, ale pytlíček semen nebo výrobky z části zvířat se dají lépe skrýt a najdete je těžko,“ vysvětluje Miko. Podle něj se všeobecně hlavní proud černého obchodu přesunul právě k výrobkům z chráněných zvířat, jako je čínská medicína, výrobky z kůže, ze slonoviny, preparované části zvířat atd. „Největší objem peněz se pohybuje v této komoditě,“ říká Miko a dodává, že právě trh s výrobky ještě není dostatečně zmapován. Situace je o to složitější, že v řadě případů si turista ani neuvědomí, že za koupeným suvenýrem je také mrtvé zvíře, které někdo musel ulovit.

Celníci na hranicích upozorňují, že často jsou lidé velmi nepříjemně překvapeni, když jim zabaví jejich drahé dárky z cest, protože patří mezi citesové druhy. Přitom si je třeba zakoupili v regulárním obchodě. Někteří obchodníci totiž hřeší na to, že určité druhy jsou sice chráněny, ale je povolen obchod v zemi původu. Vývoz je ovšem zakázán. Doktor Miko doporučuje všem jednoduchý recept: „Nekupujte a nesbírejte na cestách nic, co stoprocentně neznáte a nevíte, že je to dovolené.“ Podle něj ti, kdo se ve věcech trochu vyznají, vždycky vědí nebo si dokáží zjistit, co mohou dovézt legálně a u čeho riskují konflikt se zákonem. Zároveň však dodává, že spousta chovatelů a pěstitelů vede k nelegálnímu dovozu spíše chovatelská vášeň než výdělek, u výrobků je pak příčinou problémů zejména neznalost.

Více informací v článku „Česká republika – pašerácká velmoc?“ na straně 4

Jan Bouchal

Zajištění žakové putovali do ZOO Brno

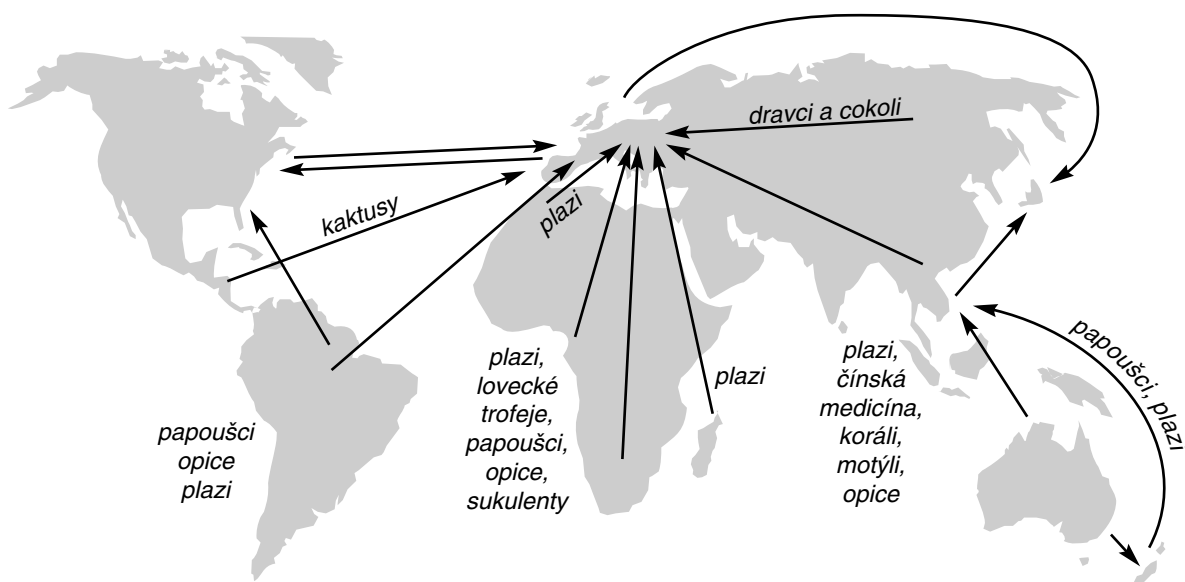
Dne 12. 2. 2002 byla na letišti v Ruzyni zajištěna zásilka 100 žaků šedých, u nichž vzniklo podezření, že by se mohlo jednat o zvířata nelegálního původu. Než se vše objasní, byli papoušci převezeni do karantény do ZOO Brno, která je jedním ze záchraných center CITES.

Takovýchto center je v ČR asi 13, jsou jimi především zoologické a botanické zahrady nebo stanice při Českém svazu ochránců přírody. Centra musí splňovat řadu požadavků, aby byla schopna se o své svěřence řádně odborně postarat, dokud MŽP nerozhodne o jejich dalším osudu.

Zabavené neživé exempláře jsou ukládány ve skladech a jsou využívány ke studijním a výchovným účelům. Předměty použité na výstavě Pašovaná radost pocházejí právě z tohoto zdroje.

Zdeněk Vermouzek podle údajů ČIŽP a AOPK ČR

Hlavní směry a komodity obchodu s ohroženými druhy

Názory na obchod se zvířaty se různí

RNDr. Dany Fraňkové, majitelky firmy Animal Source Czechia s.r.o., která se věnuje dovozu a vývozu zvířat po celém světě, a Mgr. Jindřišky Staňkové, tajemnice řídicí skupiny CITES z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, jsme se zeptali na několik otázek týkajících se CITESu a pašování zvířat.

Jaký druh zvířat je nejhroženější?

RNDr. Fraňková: Pokud máte na mysli druh, který je v současnosti ohrožen ilegálním obchodem za účelem chovu, myslím si, že žádný. Za současné úrovně mezinárodní kontroly nemůže být žádný druh nelegálně odchytáván a exportován v množství, které by bylo významné pro stav populace v přírodě.

Mgr. Staňková: Za skutečně nejhroženějšího můžeme považovat aru Spixova, jehož populace byla zdecimována nadměrným odchytem a ničením přirozeného prostředí natolik, že z volné přírody zmizel v roce 2000 poslední jedinec. Nyní se nákladně a složitě rozvíjejí záchranné programy k obnovení populace z umělých odchovů.

Stále významnější je i obchod s mrtvými zvířaty a jejich částmi. Klasickými příklady jsou nosorožci a sloni, např. slon africký byl kvůli pokračujícímu honu na slonovinu přeřazen do kategorie nejpřísnější ochrany.

Výstava Pašovaná radost, kterou máte nyní možnost shlédnout v prostorách Národního muzea, nese neoficiální podtitul „Příběh jednoho obyčejného papouška“. Snahou jejích tvůrců je na jednom drobném modelovém příběhu upozornit na zásadní problém současnosti. Problém pašování zvířat a rostlin. Jistě, lze namítnout, že mnohem zásadnější otázkou naší společnosti je problematika pašování drog či zbraní. Je nutné si však uvědomit, že se nejedná pouze o jednoho papouška, ale o tisíce případů nelegálního odchyty, pašování a prodeje zvířat. Že stejně jako za drogami a zbraněmi za tímto obchodem stojí dobře organizované gangy, které mají jediný cíl – vydělat peníze za každou cenu. V tento moment je již jasné, že se jedná o zločin jako v každém podobném případě a zločin je nebezpečím pro každou společnost a je nutné s ním bojovat. Stejně jako u drog a zbraní je i za pašováním zvířat skryto velké utrpení a velká bolest. Jen malé procento všech „uloupených“ zvířat svou smutnou pouť přežije. Tyto „komerční“ ztráty jsou pak pochopitelné ze strany pytláků a překupníků nahrazovány co největším množstvím odchycených zvířat, mnohdy za použití velké brutality. Pokud se na celou věc budeme dívat mírně sobeckým lidským pohledem, nejde „jen“ o utrpení zvířat. Pašování zvířat je i důležitým společenským problémem, o to víc nebezpečným, že vypadá nenápadně až neškodně. Mějme však na paměti, že pokud se mu nepostavíme co nejrozhodněji na odpor, podporujeme zločince a v neposlední řadě trpíme nevratné devastování fauny a flóry naší planety.

Cílem výstavy v Národním muzeu je tedy na tento problém otevřeně upozornit, veřejně ho označit a emocionálním způsobem i apelovat na návštěvníky, aby si uvědomili, že malá domácí radost za sebou může skrývat velkou bolest.

*PhDr. Michal Lukeš
Generální ředitel Národního muzea*

Setkala jste se někdy ve svém okolí s nelegálně pašovanými zvířaty a lidmi, kteří se tímto obchodem zabývají?

RNDr. Fraňková: Zapomeňte na romantické představy o organizovaných skupinách, a nelegálních obchodních skupinách, kteří převážejí velké bedny napané papoušky pochytanými v indonéské džungli. Alespoň já o takových nevím, a kdyby byli, museli by ta množství zvířat nějak nabízet na prodej.

Mgr. Staňková: Jako příklad stačí myslím uvést záchyt z poloviny února 2002, kdy byla na ruzyňském letišti zajištěna zásilka 100 žaků šedých. Ptáci byli namáčkáni v malých klecích, do týdne jich 20 uhynulo (viz foto na titulní straně).

Co říkáte na to, že se ČR říká chovatelská a pěstitelská velmoc?

RNDr. Fraňková: Myslím si, že obliba chovu exotických zvířat u nás je asi na stejné úrovni jako v dalších „chovatelských velmocích“ tj. Německo, Belgie, Holandsko, Dánsko a USA.

Čeští chovatelé umí velmi dobře rozmnožovat zvířata, u některých druhů se dá mluvit o ekonomicky významné produkci.

Mgr. Staňková: Česká republika je velmoc na kaktusy, orchideje a sukulenty hned vedle Japonska a Rakouska. Také co se týká zvířat jsme velice „vyspělí“. Cizinci se vždy velmi diví, že tady máme věci, které v životě neviděli. Hojně vyvážíme mnoho druhů, které se u nás velmi dobře množí v lidské péči. Velmoc tedy určitě jsme. Umíme to chovat, a také s tím velice zručně obchodujeme.

A co se týká názorů na chovatelství, velice se různí. Já osobně chovatelství nezavrhují úplně, ovšem musí se provozovat za určitých podmínek, s danými mantinely. Chovatelství ano, pokud je v naprostém souladu se zákonem, a je provozováno dobře a dostatečně odborně. Takovéto chovatelství může snižovat tlak na volně žijící populace, protože nasýtí poptávku po exotických zvířatech na trhu.

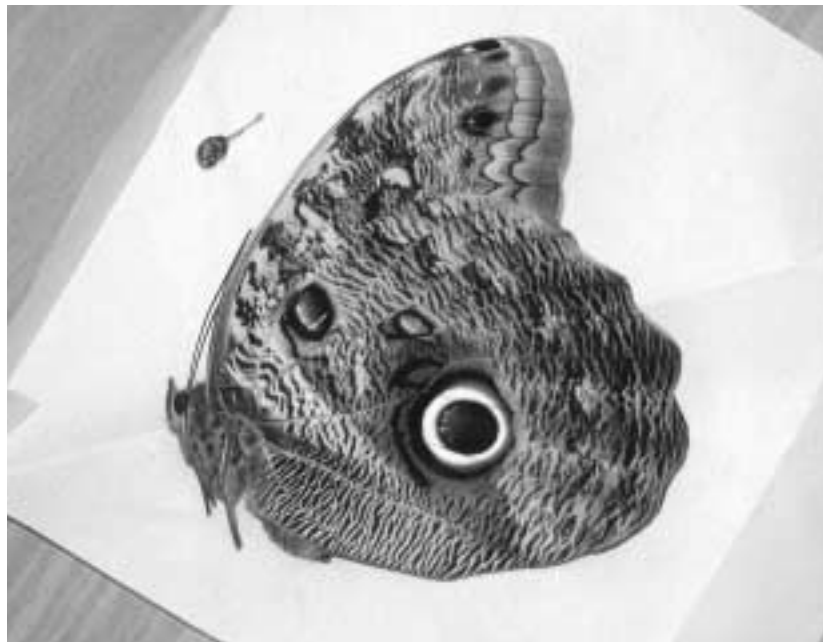
Odsuzuji lidi, kteří si koupí zvíře ne proto, aby ho chovali, ale aby ho měli jako hračku. Těch je ale bohužel velmi mnoho. Přijdou do zverimexu a koupí si třeba želvu, ale nakonec vůbec nevědí, co potřebuje a jaké má nároky na stravu, umístění, péči, prostor, UV záření... Ve více jak polovině případů to zvíře uhynie do půl roku.

Ptala se Eva Kubátová

I hmyz je ohrožený

Mnohé druhy nižších zvířat, např. brouky nebo motýly, nelze studovat jinak, než na základě sbírek chycených exemplářů. Je ale potřeba rozlišit, kdy se jedná o vědecký výzkum a kdy o pouhou sběratelskou vášně. Zatímco seriózní ve-

vyvíjí ve dřevě, je nejlépe dopěstovat z nasbíraných larev, k jejichž získání je ale potřeba zničit pařezy a trouchnivé kmeny, v nichž se vyskytují. S nabíraným hmyzem sběratelé a překupníci objíždějí entomologické burzy, na kterých bez cla

Jihoameričtí motýli r. Caligo z čeledi babočkovitých nejsou chráněni CITESem, obchod s nimi tedy není regulován.

dená vědecká sbírka má nedocenitelnou hodnotu, sbírky vzniklé z touhy vlastnit všechny druhy dané skupiny vedou k ohrožení řady druhů. Sběratelsky atraktivní jsou totiž především skupiny nápadných a velkých živočichů, na jejichž odchyt se specializuje řada „lovců“ a překupníků. Jejich nájezdy neohrožují jen samotný cíl jejich snažení, ale často i mnoho dalších druhů, které žijí v podobném prostředí. Druhy, jejichž larvy se

a daní bohatnou. Takovýto obchod nelze ani právně postihnout, protože většina hmyzu není ani chráněna podle úmluvy CITES. Druhů je příliš mnoho, jsou drobné a rozlišit je často jen odborníci, takže klíč ke změně mají v rukou právě sběratelé sami, jen oni svým zájmem ohrožují nebo chrání příslušný druh.

*Zdeněk Vermouzek
podle podkladů Jaromíra Střežky*

Na orla s plamenometem

Při ilegálním lovu se dá použít opravdu všechno, vojenské zbraně nevyjímaje. Na Sibíři se uplatňují plamenomety při lovu živých orlů – napřed lovci vyberou z hnízda mláďata a pak u něj počkají, až přiletí rodiče, které sestřelí plamenometem. Pokud to pták přežije, je i se svými mláďaty výhodně prodán.

Automatické zbraně, poněkud samopaly, se zase používají při lovu goril nebo orangutanů. K získání jednoho živého mláďete je třeba často vybit celou rozsáhlou rodinu, která mláďde brání.

Zdeněk Vermouzek

Míchaná vejce

Když celníci na letišti v Ruzyni kontrolovali pána po návratu z Austrálie, začal se bujaře popleskávat po intimních partiích. Při prohlídce se ukázalo, že měl ve slipech 3 balíčky s vajíčky papoušků, která před prohlídkou rozmačkal, aby nemohla být určena. Inspekci se ale podařilo prokázat, že nešlo o holubí a kachní vejce, jak tvrdil pán, ale o vejce vzácných černých kakadu. Pán dostal pokutu 75 tis. Kč, tu ale nezaplátil a případ leží již 3 roky u Úřadu vyšetřování Policie ČR.

Kaktusy v kafi

Při kontrole poštovní zásilky 500g balení kávy se ukázalo, že v kávě je ukryta faktura a 28 sáčků se semeny mexických druhů kaktusů (CITES I). Odesílatelem byl německý občan, který se umístěním semen do kávy snažil vyhnout kontrole. Zásilka byla zabavena a byly informovány úřady v SRN, které odesílateli uložily pokutu.

Papoušci se vejdu všude

Na hranicích jsou papoušci ukrýváni i pod sedadla a do motoru aut. Nejhorším způsobem pašování byla neoféma napěchovaná v malické papírové krabičce do chladiče. Při jedné celní kontrole se ozval podivný zvuk z příhrádky řidiče. Po otevření čekalo na celníky překvapení v podobě kakadu Goffinova. Přivolaná inspekce ptáka na místě odebrala a umístila do záchranného centra ve Vlašimích.

Sukulenty z Afriky

Spolu s celníky kontrolovala ČIŽP poštovní zásilku údajně necitesových rostlin, která byla odeslána českým občanem z Jihoafrické republiky. Zásilka však obsahovala kromě malého počtu necitesových rostlin více než 300 jihoafrických sukulentů rodu *Anacampseros* a *Avonia*, které patří do seznamu CITES II. Cena rostlin byla odhadnuta přes 30 tisíc korun s tím, že po aklimatizaci by cena stoupla 3x až 4x. Inspekce rostliny odebrala a dovozci uložila pokutu.

Modří orli

Jednoho červnového zazvonil na Okresním úřadu v Břeclavi telefon a vydešený hlas oznamoval „V Lanžhotě létají mezi barákama modří orli, tož si jich poďte chytit nebo někoho zežerú“. Úředník jenom kroutil hlavou – žádný orel přece není modrý, navíc co by hledali orli v Lanžhotě? Záhada se velmi rychle vysvětlila. Muž pašující přes celnici ary hyacintové je raději vypustil, než by je nechal zabavit. Snad doufal, že je časem opět chytí a odveze.

Zmrzlé krajty

Na celnici v Brně našli celníci při kontrole za kabinou kamionu polystyrénovou krabici s plazy. Protože to bylo v zimě a krabice byla asi celou cestu z Itálie venku, našli vevnitř celníci 5 zmrzlých mláďat krajty královské a 3 podchlazené trnopy, které se podařilo zachránit. Kromě toho tam bylo asi 1000 malých vodních amerických želv, které většinou také přežily. Zvířata byla odebrána inspekcí a umístěna do ZOO Brno. Řidič však nedostal ani pokutu, protože se nepodařilo prokázat, že o krabici věděl.

Želvy v balíku

Den před vánoci přišel na celní poštu balík z Jihoafrické republiky, na kterém bylo uvedeno, že se jedná o suvenýry a neživé přírodní. Když celníci balík otevřeli, zhroutil se, protože uvnitř bylo napěchováno 60 želv obalených izolepou, aby se nemohly hýbat. Přivolaná inspekce zjistila, že se jedná o vzácný jihoafrický druh, který v ČR dosud není chován. Zubozžená zvířata byla zabavena a odvezena do záchranného centra.

podle podkladů ČIŽP

Kontrola v posledních letech zásadně vzrostla

O nelegálním obchodu s chráněnými druhy zvířat a rostlin a o způsobu jeho potírání v České republice jsme si povídali s dr. Ladislavem Mikem, uznávaným odborníkem v problematice pašování zvířat a rostlin. Řadu let pracoval jako vedoucí oddělení České inspekce životního prostředí, které se zabývá prosazováním zákona o CITES.

Česká inspekce životního prostředí prosazuje v praxi dodržování úmluvy CITES. V čem to přesně spočívá?

Spolu s ČIŽP se na prosazování podílejí okresní (dnes již krajské) úřady, kde musí lidé provést registraci citesového druhu, a celní orgány, které s inspekcí spolupracují při kontrole dovozu a vývozu.

V čem spočívá registrace?

Registrace je vlastně taková občanka pro zvíře. Koupí-li člověk zvíře, které je na seznamech CITES, má povinnost ho do čtrnácti dnů zaregistrovat na okresním úřadě nebo na místní správě chráněné krajinné oblasti. Do registračního listu se píše, jak jsem zvíře získal, jaký má původ, jak je označeno. Dál ho majitel může prodávat pouze s registračním listem. Registrace se ukázala jako velmi účinná zbraň proti nelegálnímu obchodu.

Jakou roli má tedy ČIŽP?

Úkolem ČIŽP je kontrolní činnost. Celníci na nás mají spojení a pokud potřebují naši pomoc, volají. To se stává docela často. Naším úkolem je zjistit, zda jde o citesový druh, popřípadě ho zabavit a předat do záhybného centra.

Podářilo se nám vybudovat systém kontroly tak, aby byl operativní a akceschopný. To je podle mě největší úspěch v prosazování zákona o CITES. Přes den si pokrývají území jednotlivé inspektoráty, nepřetržitě fungují dvě centra v Brně a v Praze, která mají povinnost vyjždět k akutním případům. Aby se šetřily peníze, tak ale nejdřív zjistí, jestli by příslušný oblastní inspektor přece jen neměl čas. Takže když volají z Rozvadova do Prahy, pražský inspektor kontaktuje nejdřív kolegu z Plzně a teprve když ten nemůže, jede tam on. Jsme vybaveni tak, abychom mohli být přibližně do dvou hodin na kterémkoliv místě v republice.

Kontrolujete i vnitrostátně?

Inspekce vyhodnocuje registrační listy, vydaná povolení k dovozu a vývozu a na základě těchto informací jsme schopni udělat si obrázek, jaká zvířata v republice jsou. Z informací ze zahraničí a z interpolu přibližně víme, že by se na území České republiky mohla pohybovat nějaká

zásilka a podle toho můžeme cíleně hledat. Díky tomu se mimořádně zvedla úspěšnost.

Inspektoři také začali pravidelně docházet na burzy a lidé si na to už zvykli. Vedlo to k tomu, že se na burzách nelegální věci, alespoň otevřeně, neprodávají. Posun od roku 1997 je naprosto zásadní.

pojení informačně i do zahraničí a podle toho, kdo a co potřebuje, tak se spojí a dohodnou.

Jak se daří vymáhat případné uložené pokuty?

Zákon ukládá vymáhání přímo ČIŽP a musím říci, že, i když to není 100 %, je to

Zásilka pašovaného kaviáru zabavená v Praze.

Burzy jsou totiž příležitostí, aby se tu pašeráci setkávali.

Existuje u nás nelegální organizovaný obchod?

To, co se podařilo eliminovat poměrně rychle, byli dobrodružové-pašeráci. Lidé, kteří slyšeli nebo je napadlo, že když pojedou do Maroka, nasbírají tam pár ještěrek, tak si cestu zaplatí. To už si dnes riskne jen málokdo.

Ale existují skupiny lidí, kteří se živí prodejem zvířat, a ti potřebují často sehnat něco zajímavého. Když to jde legálně, tak to dělají legálně, když ne, tak to udělají i nelegálně. Zda je to organizované? Není to přesně to, co se tím obvykle myslí - totiž nějaké stálé seskupení lidí, kteří navzájem komunikují a mají nějakou organizaci. Ale ti lidé to zároveň nedělají individuálně. Na určité konkrétní věci se spojují, mají na sebe kontakty. Jsou pro-

daleko vyšší procento než u pokut, které v ostatních správních řízeních vymáhají finanční úřady. Co nám chybělo, byla trestní postizitelnost pachatelů, aby závažné případy mohla vyšetřovat policie, která má mnohem širší pravomoci.

Co je v současné době okolo CITES největší problém?

Suvenýrem z orientálních zemí jsou i likéry s naloženým hadem. K nám je vozí nejen turisté, ale i někteří obchodníci ve velkém.

Stále ještě není dostatečně zmapován trh s výrobky z částí zvířat. Už se dobře ví, co tady je živého, i které firmy je potřeba hlídat, ale největší objemy peněz tečou právě přes zpracované produkty. Tento trh teprve objevujeme a nevíme, jak je velký. Výrobky z kůže, kaviár, tradiční čínská medicína, výrobky z exotických dřev, to jsou hlavní oblasti, na které by se měla kontrola zaměřit.

Co byste poradil lidem, kteří někam cestují a nechtějí mít na hranicích problémy?

Kdo se v tom trošičku vyzná a ví, co veze, měl by se seznámit s přílohami CITES a podívat se, jestli není v konfliktu, popřípadě si včas zajistit vývozní nebo dovozní povolení. Kdo se v tom nevyzná, ať nebere nic, o čem neví, že je to v pořádku. Včetně suvenýrů. Například slonovina je legální pro vnitřní trh, takže se v afrických zemích prodává na každém rohu. Ale toho prodejce nezajímá, jestli s tím cizinec bude mít problémy na hranicích. Jednoduše lze doporučit nenakupovat nic, co se týká papoušků, opic, slonoviny nebo krokodýlů bez citesového povolení.

Myslím, že je to problém osvěty. Hodně by mohly udělat cestovní kanceláře a letecké společnosti, měly by třeba vydávat nějaké informační brožury pro své zákazníky.

Ptal se Jan Bouchal

Amazoňan mnohobarvý

Amazoňan mnohobarvý (*Amazona versicolor*) pochází z ostrova Santa Lucia, kde zbývá posledních asi 400 jedinců. Přestože z ostrova nikdy nebyl povolen vývoz tohoto druhu, v České republice je několik těchto papoušků chováno.

Kaménka zelená

Suchozemský plž kaménka zelená (*Papustyla pulcherrima*) obývá ostrov Manus v Tichém oceánu. Díky své překrásně zbarvené ulitě se stal vyhledávanou trofejí sběratelů celého světa, proto je dnes velkou vzácností a je zapsán v Červené knize Světového svazu ochrany přírody (IUCN).

Tygr

V roce 1900 žil na zemi asi 1 milion tygrů (*Panthera tigris*), do současnosti přežilo jen asi 5000 jedinců. Důvodem dramatického poklesu je ničení přirozeného prostředí a nadměrný lov pro ceněnou kožedinu a jiné části těla, které jsou využívány v tradiční čínské medicíně. Dodnes existují cestovní kanceláře, která zájemcům nabízejí lovecká safari na tygry. Do výrobků čínské medicíny se stále přidávají tygří kosti, vousy i penisy.

Ara Learův

Ara Learův (*Anodorhynchus leari*) je kriticky ohroženým druhem, v pralesích Brazílie žije méně než 150 těchto majestátních papoušků. Protože jsou velmi žádaní na trhu, pytlácké odchyty se nedaří i přes přísnou ochranu zastavit.

Kaktusy

Kaktusy rodu *Turbinicarpus* z Mexika jsou velmi oblíbené mezi kaktusáři. Jsou nenáročné, odolné a pravidelně kvetou. Většina druhů má však pouze omezený areál, často se vyskytují už jen na jednom či několika málo kopcích. Nezákonný sběr pro pestitelské účely vyústil v jejich přímé ohrožení vysbíráním a dnes je obchod s těmito druhy přísně regulován.

Mořská želva kareta

Z mořské želvy karety pravé (*Eretmochelys imbricata*) se získává cenná želvovina na výrobu obrouček brýlí, ozdobných spon a jiných luxusních předmětů. Karety byly hromadně vybiřeny na plážích, kam se každoročně vracely klást vejce. Teprve přísná ochrana těchto míst zachránila karety před úplným vyhubením.

Černý nosorožec

Nosorožec dvourohý (tzv. černý nosorožec - *Diceros bicornis*) patří k nejohroženějším savcům světa, v Jihoafrické republice přežívá poslední tisícovka jedinců. Hlavní příčinou ubývání nosorožců je bezohledný lov pro roh, neboť mnoho lidí dosud věří nesmyslným tvrzením o jeho léčivých účincích, zejména o schopnosti prášku zvyšovat mužskou potenci. Tržní cena kilogramu nosorožčího rohu převyšuje cenu kilogramu zlata.

Gorila

Pytláctví a likvidace původního prostředí přivedlo na samý okraj vyhubení gorilu horskou (*Gorilla gorilla beringei*). Při snaze získat živé mládě musí pytláci zabít jeho matku a často též další jedince z tlupy, kteří se snaží mládě bránit.

Ara Spixův

Pytláctví je příčinou vyhubení ary Spixova (*Cyanopsitta spixii*) ve volné přírodě. V roce 2000 zmizel poslední volně žijící samec. V zajetí žije něco přes 60 jedinců, záchranný program s cílem obnovit divoce žijící populaci ale vyžaduje řízenou tvorbu chovných párů spojenou s převozem jednotlivých ptáků, což naráží na odpor chovatelů.

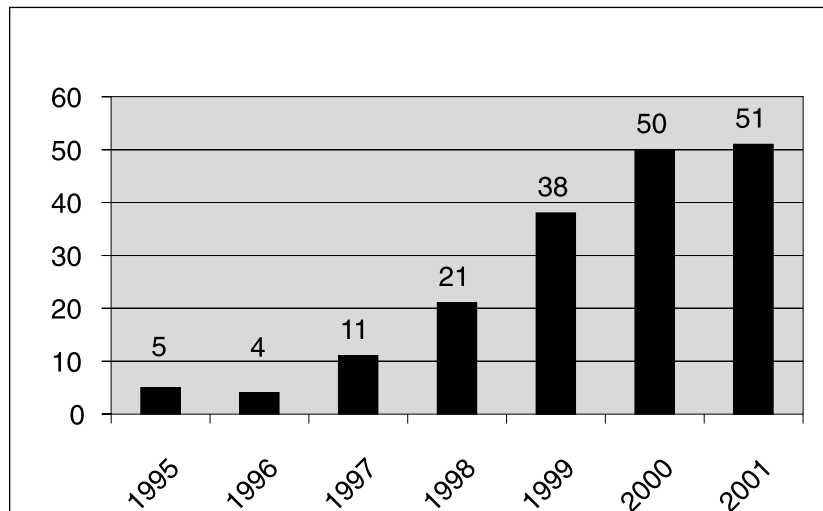
Poslední tři jedinci ary Spixova ve volné přírodě v roce 1986. Brzy poté byli dva z nich ilegálně odchyceni a prodáni do chovu.

Aligátor severoamerický

Móda bot a kabelek z krokodýlí kůže se málem stala osudnou pro aligátora amerického (*Alligator mississippiensis*), největšího severoamerického plaza. Dnes mu však již nehrozí vyhubení, neboť poptávka po krokodýlí kůži je syčena ze zvířat chovaných na farmách.

podle podkladů AOPK ČR

Výrazný nárůst počtu záchytů v posledních letech dokládá zintenzivnění a kvalitnější kontrol zaměřených na dovoz ohrožených druhů fauny a flóry, a také výrobků z nich (preparované lebky krokodýlů, kabelky, slonovina). Zdroj: GŘC

Zabavení plazi jsou přímo z hranice převáženi do záchranného centra.

Japonci prý loví velryby pro vědu

Počínání japonských velrybářů vzbudilo dosud největší protestní akci. Již od poloviny prosince 1999 probíhá v Rezervaci Jižního oceánu (Southern Ocean Sanctuary) na Antarktidě program s úkolem ulovit 440 plejtváků malých (*Baleanoptera minor*) údajně pro účely vědy k zjištění blíže neurčených údajů o populacích těchto velryb. Veřejnost si ovšem nedokáže dostatečně živě představit, jaký význam budou mít pro výzkum stovky mrtvých těl těchto velryb. Podle MF

Dnes (z 23. 1. tohoto roku) chtějí Japonci zřítit tisíc kilometrů od Tokia velrybí farmu, která by měla sloužit ke studiu velryb, pro využití turistů a nakonec i zásobovat místní restaurace masem. Tento nápad popravdě dost děsí ochránce životního prostředí.

Jediným státem, který podpořil japonské počínání, je Norsko, které má ovšem samo problémy s dodržováním mezinárodních předpisů o výlovu. Navíc je v této rezervaci lov zakázán. Tuto myšlenku po-

tvrdilo i stanovisko Mezinárodní velrybářské komise (International Whaling Commission), která má dohlížet na dodržování mezinárodních pravidel pro lov velryb a proti japonským aktivitám na Antarktidě se velmi ostře postavila. Z prodeje masa plyne Japoncům podle MF Dnes v přepočtu více než miliarda korun ročně.

Eva Kubátová

Česká republika – pašerácká velmoc?

Chovatelské nadšení Čechů vede k tomu, že je Česká republika významnou zemí, kde dochází k ilegálnímu obchodu. „Máme nelichotivou nálepkou pašerácké velmoci,“ říká Zdeněk Vermouzek. A potvrzují to mezinárodní zkušenosti Ladislava Mika: „Úspěchy široké obce českých chovatelů, sběratelů a pěstitelů za komunismu byly známé i za hranicemi. Opožděný podpis úmluvy CITES Československem mimo jiné způsobil, že u nás bylo dlouho legální to, co ve většině zemí světa bylo dávno v rozporu se zá-

konem.“ Přesto, že se během 90. let postupně legislativa vylepšovala, stalo se Československo a později ČR významnou tranzitní a cílovou zemí pro mezinárodní obchod.

Situace se výrazněji změnila až po roce 1997, kdy byl přijat zákon o CITES. Především díky zpřísněným kontrolám na hranicích, díky povinné registraci a pravidelným kontrolám na burzách a prodejních výstavách se podařilo dosáhnout významného poklesu počtu nelegálně držených zvířat. Zlepšila se také meziná-

rodní spolupráce, přesto stále není situace uspokojivá. Dokazuje to i fakt, že ke konci roku 2001 byli čeští občané nějakým způsobem zapojeni v největším počtu případů pašování zvířat, které jsou registrovány Interpolem. „Výsledky z databáze jsou ale ovlivněny tím, jak pilně a přesně jednotlivé země do databáze přispívají,“ brání naši mezinárodní čest Miko a dodává, že v posledním roce byla ČR naopak dávana za příklad mnohým rozvinutějším zemím.

Jan Bouchal

CITES v České republice

Účelem úmluvy CITES je postavit obchod s ohroženými druhy živočichů a rostlin pod společnou kontrolu všech zemí světa, aby se zabránilo úplnému vyhubení těchto organismů. Předmětem úmluvy je v současné době asi 5000 druhů zvířat a 25000 druhů rostlin. Povinnost dodržování Úmluvy je v České republice stanovena zákonem č. 16/1997 Sb. o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (tzv. zákon o CITES)

Vývozní a dovozní povolení vydává Ministerstvo životního prostředí jako výkonný orgán na základě vyjádření odborného orgánu, kterým je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Ta posuzuje, zda jde o ohrožený druh, v jaké míře, a zda

jeho vývoz či dovoz ohroží stávající populaci. Zároveň zpracovává metodiky a poskytuje podporu ostatním institucím (např. výcvik celníků v nakládání se zvířaty a rostlinami). Česká inspekce životního prostředí provádí kontrolu dodržování zákona o CITES. To v praxi znamená, že provádí kontroly na hranicích, burzách, v prodejnách a u chovatelů. Za porušení zákona ukládá pokuty, nelegálně získané exempláře může i odebrat.

Vlastník exempláře CITES je povinen zaregistrovat jej do čtrnácti dnů na okresním úřadě, magistrátu nebo správě NP nebo CHKO. Součástí registrace je nezaměnitelné označení (kroužek, mikročip apod.). Registraci podléhají exempláře

CITES I a CITES II a mrtvé exempláře stanovené vyhláškou č. 216/2001 Sb. Registrován nemusí být zvláště chráněný druh podle zákona č. 114/1992 Sb.

Úmluva CITES dělí chráněné druhy do tří kategorií podle stupně ohrožení.

V příloze č. I (CITES I) jsou vyjmenovány druhy přímo ohrožené vyhubením. Obchod s nimi je zcela zakázán a povoluje se jen velmi výjimečně. CITES II zahrnuje druhy, které mohou být ohroženy, pokud obchod nebude přísně regulován, nebo druhy snadno zaměnitelné s těmi chráněnými. Obchodování s nimi je povoleno pouze na základě zvláštních povolení (permitů). Druhy ohrožené pouze na území určitého státu jsou uvedeny v příloze č. III (CITES III).

Jan Bouchal

Cena za upytlačená zvířata roste v řetězci překupníků mnohonásobně. Zatímco pytlák dostane za kus maximálně několik dolarů bez ohledu na druh, domorodý překupník ho prodá za desetinásobek. V distribuční síti ve vyspělém světě se pak cena vyšplhá často i do tisíců nebo desetitisíců dolarů.

Kde získáte další informace?

- oficiální stránky úmluvy CITES: <http://www.cites.org>
- Agentura ochrany přírody a krajiny ČR – oddělení mezinárodních úmluv: Kališnická 4-6, Praha 3, tel.: 02/6972423, e-mail: cites@nature.cz, <http://www.nature.cz>
- Ministerstvo životního prostředí, odbor ochrany přírody: Vršovická 65, Praha 10 – Vršovice, tel.: 02/67122480, <http://www.env.cz>
- Česká inspekce životního prostředí, oddělení ochrany přírody: Na Břehu 267, Praha 9 – Vysočany, tel.: 02/83 89 05 68, e-mail na Ing. Tomáše Maříka marik@cizp.cz, <http://www.cizp.cz>

Hlavní sponzoři

DFID Department for International Development

PARTNERSHIP ENVIRONMENTAL FOR CENTRAL EUROPE NADACE PARTNERSTVÍ

Česká společnost ornitologická

BirdLife INTERNATIONAL

Česká inspekce životního prostředí

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

NÁRODNÍ MUZEUM PRAHA

Výstavu podpořili

GENERÁLNÍ PARTNER

MUS Mostecká uhelná společnost, a.s.

HLAVNÍ PARTNER

IP/ SKANSKA

MEDIÁLNÍ PARTNER

ČESKÝ ROZHLAS

TRIA v.o.s.